

On İkinci Söz Dördüncü Esas ile alâkalı; Birinci temsile misal verebilir misiniz? İkinci temsilde karanlıklı hane veya dam altındaki bağ neresidir? Neden her zaman kullandığımız ayna misalini burada bırakıyoruz?

"Birincisi: Bir sultanın iki çeşit mükâlemesi, iki tarzda hitabı vardır. ..."

Birinci temsile misal:

Bir sultanın, **biri** şahsî hayatı ve hususî dairesi, **diğeri** ise ülkenin idarecisi olması şeklinde iki ayrı yönü vardır. O sultan, mesela edebiyata ilgi duymuş olsun. Bu sahada yetişmiş büyük bir edibi huzuruna alıp sohbet ettiğinde, bu sohbet hususîdir. **"O kişinin sultanı olma"** mertebesiyle ve o sanata alaka duyma cihetiyledir. Bu sohbetin meyvesi de yine o sohbeta münhasır kalır; başkalarına sirâyet etmez.

O sultanın **devlet yetkilileri ile görüşmesinde** durum çok farklıdır. Bu sohbet umumu alakadar etmektedir ve sohbetin neticesinde alınan kararlar da umuma tatbik edilir. Bu görüşmenin de çok mertebeleri vardır. Mesela, o sultan falan şehrin valisiyle görüşüyorsa, bu görüşme **"o şehrin sultanı olma"** cihetiyle bir görüşmedir ve konuşmalar o şehrin meselelerinde merkezileşir. Ama sultan sadrazamla görüşüyorsa bu görüşme **"umum memleketin sultanı"** unvanıyla bir görüşmedir. Alınan kararlar da bütün ahaliyi alâkadar eder, herkese şâmil olur.

Cenâb-ı Hakk'ın Kur'ân vasıtasıyla mükâlemesi umumî bir hitaptır. Kur'ân belli bir kavme ve belli bir zamana değil, kıyamete kadar gelecek bütün insanlara hitap ediyor. Diğer kitaplar ve suhurlar ise, belli bir zamana ve belli kavme münhasırdır.

Bazı kimseler şahsî ibadetlerine büyük hassasiyet göstererek, haramlardan ve şüphelilerden hassasiyetle kaçınarak Allah'ın rızasına nail olurlar. Allah'ın böyle sevgili bir kulunun kalbine ilhamda bulunması, onunla bir nevi konuşmasıdır ve bu konuşma **"o kişinin Rabbi"** unvanıyladır. Bu veli kul, ilim ve irfanda daha ileri mertebelere çıkıp insanlara hakkı ve hakikati bildirmekle vazifeli kılındığında Allah'ın onunla konuşması bulunduğu çevrenin Rabbi unvanıyladır. Onlara faydalı olması için kendisine hem faydalı ilim, hem hikmetli hareket ilham edilir.

Başta arz ettiğimiz gibi, **bu mana, kemâliyle peygamberlerde tezahür eder.** Bu tezahür de yine farklı derecelerde olur. Hadis-i şerifte yüz yirmi dört bin peygamber gönderildiği ifade ediliyor. Bunların bir kısmı küçük bir kavmin irşadıyla vazifelidirler ve Allah'ın onlarla ilham yoluyla konuşması, o kavmin Rabbi olması itibarıyladır. Kitap sahibi peygamberlerde bu konuşma çok daha ileri derecede tahakkuk eder, ama yine de zamanla ve o kavimle sınırlıdır.

Bu noktada en geniş daire âhir zaman peygamberliği dairesidir ve zaman olarak da kıyamete kadar devam edecek bir tebliğ ve irşad söz konusudur. Bu en geniş dairenin irşadıyla bütün enbiyanın sultanı olan Resûllullah Efendimiz (asm.) vazifelendirilmiştir ve kendisine en büyük ve en son kitap olan Kur'ânla hitap edilmiştir.

Mesnevî-i Nuriye'den bu hakikati izah eden bir ders:

"Kâinat bir şeceredir. Anasır onun dallarıdır. Nebatat yapraklarıdır. Hayvanat onun çiçekleridir. İnsanlar onun semereleridir. Bu semerelerden en ziyadar, nurlu, ahsen, ekrem, eşref, eltaf Seyyid-ül Enbiya Ve-l Mürselîn, İmam-ül Müttakin, Habib-i Rabb-ül Âlemîn Hazret-i Muhammed'dir."(1)

"İkinci temsil: Bir adam, elindeki bir aynayı güneşe karşı tutar. O ayna, kendi miktarınca bir ışık ve yedi rengi hâvi bir ziyayı, bir aksi, şemsten alır; onun nisbetinde güneşle münasebettar olur, sohbet eder. Ve o ışıklı aynayı karanlıklı hanesine veya dam altındaki küçük, hususî bağına tevcih etse, güneşin kıymeti nisbetinde değil, belki o aynanın kabiliyeti miktarınca istifade edebilir."

"Diğeri ise, aynayı bırakır, doğrudan doğruya güneşe karşı çıkar, haşmetini görür, azametini anlar. Sonra pek yüksek bir dağa çıkar, güneşin pek geniş şâşaa-i saltanatını görür ve bizzat, perdesiz onunla görüşür. Sonra döner, hanesinden veya bağının damından geniş pencereler açar, gökteki güneşe karşı yollar yapar, hakikî güneşin daimî ziyasıyla sohbet eder, konuşur. Ve böylece, minnettârâne bir sohbet edebilir ve diyebilir: 'Ey yeryüzünü ışığıyla yaldızlayan ve zeminin veçhini ve bütün çiçeklerin yüzlerini güldüren dünya güzeli, gök nazdarı olan nazenin güneş! Onlar gibi benim haneciğimi, bahçeciğimi ısındırdın ve ışıklandırdın-bütün dünyayı ışıklandırdığın ve yeryüzünü ısındırdığın gibi.' Halbuki, evvelki ayna sahibi böyle diyemez. O ayna kaydı altında güneşin aksi ise, âsârı mahduttur, o kayda göredir."(2)

Buradaki birinci adam, güneşe doğrudan değil, ayna vasıtasıyla bakıyor. Güneşi, aynanın kabiliyetine ve boyutlarına göre görebiliyor. Herkes kendi aynasının kabiliyetine ve büyüklüğüne göre Güneş'ten istifade ediyor. Bir insan da kendi akıl, kalp ve ruh aynasının kuvvetine göre Allah'ın isim ve sıfatlarını, O'nun azamet ve kibriyasını anlamaya çalışırsa, bu çok nâkıs kalır.

Burada "**dam altındaki küçük bağ**" ise, insanın hususî âlemine, kendi şahsî hayatına işaretler. İnsan kendi küçük dünyasını, kendi küçük aynasının ışığı ile aydınlatır. Bütün hâdiseleri o ışık ile aydınlatmaya ve anlamaya çalışır. Bu ışık ile hâdiselerin içyüzünü anlaması mümkün değildir.

Diğer adam ise, elindeki aynayı bırakıp ve doğrudan güneşe nazar ediyor. Yani kendi cüz'î ilmini, enaniyetini terk edip doğrudan Kur'ân'ın ve sünnetin nurundan istifade eder.

Kendi cüz'î ışıkçığına itimat edip, güneşin ışığından mahrum kalan yıldız böceği gibi, kendi aklına itimat eden kişi de Kur'ân'ın nurundan mahrum kalır.

Burada "**bağının damı**" ile "**hanesi**" arasında bir fark bulunmuyor. Her iki misal de güneşle doğrudan muhatap olmanın dolaylı yollarla muhatap olmakdan daha üstün daha keskin olduğuna işaret ediyor.

Dipnotlar:

- (1) bk. [Mesnevi-i Nuriye, Şemm.](#)
- (2) bk. [Sözler, Otuz Birinci Söz, Birinci Esas.](#)